

Juridisk Publikation

STOCKHOLM - UPPSALA - LUND - GÖTEBORG - UMEÅ

Anni Carlsson

Aldrig, sällan, ibland, alltid?

– Yttrandefrihetsgrundlagens tillämplighet på sociala medier

Särtryck ur häfte 1/2026

ALDRIG, SÄLLAN, IBLAND, ALLTID?

– YTTRANDEFRIHETSGRUNDLAGENS TILLÄMPLIGHET PÅ SOCIALA MEDIER

Av Anni Carlsson¹

I dagens samhälle är sociala medier självklara forum för utövandet av yttrandefrihet. I Sverige skyddas yttrandefriheten av inte mindre än tre grundlagar. Tryckfrihetsförordningen (TF) och yttrandefrihetsgrundlagen (YGL), de s.k. yttrandefrihetsgrundlagarna, erbjuder ett särskilt starkt skydd för yttranden i vissa medier. Regeringsformen (RF) skyddar i sin tur yttranden som faller utanför yttrandefrihetsgrundlagarnas tillämpningsområden. Frågan är vilket konstitutionellt regelkomplex som skyddar yttranden som publiceras på sociala medier, såsom Facebook, Instagram och X.

Den övergripande utgångspunkten är att yttranden på internet inte omfattas av yttrandefrihetsgrundlagarna. De flesta yttranden på internet, inklusive sociala medier, omfattas i stället av RF:s rättighetskydd. Även YGL kan dock i vissa fall vara tillämplig på yttranden på internet. I vilken omfattning yttranden på sociala medier kan omfattas av YGL är i dagsläget inte helt klarlagt. Syftet med denna artikel är att undersöka när YGL är tillämplig på innehåll som publiceras på sociala medier. YGL:s tillämplighet på sociala medier analyseras utifrån automatiskt och frivilligt grundlagsskydd under databasregeln (YGL 1:4) samt utifrån webbsändningsregeln (YGL 1:3 st. 2). Artikeln presenterar också kritiska reflektioner kring YGL:s nuvarande och framtida förhållande till sociala medier.

I. INTRODUKTION

I dagens samhälle är sociala medier självklara forum för utövandet av yttrandefrihet. Inom den svenska konstitutionella rätten har yttrandefriheten något av en VIP-status och skyddas av inte mindre än tre grundlagar. Två av dessa – TF och YGL – fokuserar på att skydda yttrandefrihet i vissa medier. RF innehåller i sin tur ett mer allmänt skydd för yttrandefrihet och omfattar de yttranden som faller utanför TF och YGL:s tillämpningsområde. I förhållande till sociala medier uppstår alltså frågan vilken grundlag som är tillämplig på yttranden som publiceras på plattformar såsom Facebook, Instagram och X.

¹ Jur. dr i konstitutionell rätt, postdoktor på Institutionen för operativ juridik och folkrätt vid Försvarshögskolan. Denna artikel bygger på och utvecklar forskning som först presenterades i min doktorsavhandling, särskilt avsnitt 6.5., se Anni Carlsson, *Constitutional Protection of Freedom of Expression in the Age of Social Media: A Comparative Study* (Uppsala universitet, 2024).

Den generella utgångspunkten är att publiceringar på internet *inte* omfattas av TF och YGL. I stället innefattas de flesta yttranden på internet av RF:s rättighetsskydd.² Även YGL kan emellertid i vissa fall vara tillämplig på yttranden på internet. I vilken utsträckning yttranden på sociala medier kan omfattas av YGL:s skydd är dock inte helt klarlagt. Frågan som denna artikel försöker besvara är när YGL kan tillämpas på innehåll som publiceras på sociala medier. Artikeln behandlar inte den bredare frågeställningen om yttrandefrihetsgrundlagarnas framtid och huruvida de överhuvudtaget utgör ett hållbart sätt att reglera yttrandefrihet i dagens digitala medielandskap.³ Syftet är i stället att analysera YGL:s tillämplighet i dess nuvarande form.

Artikeln har följande disposition. Först berörs kort TF:s förhållande till sociala medier. Därefter redogörs för YGL:s tillämplighet på internet i allmänhet, följd av en genomgång av de olika sätt som YGL kan vara tillämplig på sociala medier. Närmare bestämt analyseras YGL:s tillämplighet på sociala medier utifrån automatiskt och frivilligt grundlagsskydd under databasregeln samt utifrån webbsändningsregeln. Avslutningsvis presenteras undersökningens slutsatser tillsammans med reflektioner kring yttrandefrihetsgrundlagarnas förhållande till sociala medier.

2. TF – ALDRIG TILLÄMPLIG PÅ SOCIALA MEDIER?

TF innefattar nästan 200 paragrafer som reglerar olika aspekter av tryckfrihetens utövande. Inom TF:s tillämpningsområde faller huvudsakligen skrifter som har framställts i tryckpress (TF 1:2 st. 1). TF kan också vara tillämplig på skrifter som mångfaldigats genom fotokopiering eller någon liknande teknik förutsatt att skriften har utgivningsbevis eller är försedd med vissa uppgifter om dess mångfaldigande (TF 1:2 st. 2). Mot denna bakgrund är det enkelt att dra slutsatsen att TF som utgångspunkt är irrelevant för yttranden som publiceras på sociala medier. Eftersom TF enbart är tillämplig på fysiska skrifter producerade med hjälp av specifika teknologier, faller sociala mediernas digitala verklighet bestående av ettor och nollor som huvudregel utanför dess tillämpningsområde.

Enligt den s.k. bilageregeln i TF 1:5–6 betraktas dock ibland innehåll i tryckta skrifter som även sprids genom databaser som bilagor till skrifter under TF. Detta innebär att det då är TF, och inte YGL, som är tillämplig på det digitala innehållet. Alltså är det möjligt att TF under vissa omständigheter skulle kunna tillämpas på innehåll ("bilagor") som är publicerade på sociala medier, förutsatt att sociala medieplattformar kan betraktas som databaser som faller inom

2 Se t.ex. prop. 2021/22:59 s. 30.

3 För en sådan diskussion se t.ex. Mikael Ruotsi, *Svensk yttrandefrihet och internationell rätt* (Iustus 2020), s. 491–492.

YGL:s skydd. Svaret på frågan om TF:s tillämplighet på sociala medier genom bilageregeln beror således på möjligheterna för sociala medier att omfattas av YGL:s skydd. Denna fråga om YGL:s tillämplighet på sociala medier kommer att stå i fokus i resten av artikeln.

3. YGL:S TILLÄMPLIGHET PÅ INTERNET

Medan TF reglerar yttranden i tryckta skrifter erbjuder YGL ett motsvarande skydd för yttranden i radio och tv, samt för vissa yttranden på internet. YGL infördes i början av 1990-talet med syftet att uppdatera grundlagsskyddet för yttrandefrihet till att bättre reflektera den teknikutveckling som hade omdanat medielandskapet under de föregående decennierna.⁴ YGL kan på många sätt betraktas som TF:s tvilling – eller åtminstone som dess mer moderna kusin – och de flesta tryckfrihetsrättsliga principerna har överförts oförändrade till den. YGL hänvisar ofta till principerna i TF och innehåller ”enbart” strax över 100 paragrafer jämfört med de nästan 200 bestämmelserna i TF.

YGL är huvudsakligen tillämplig på yttranden i radio och tv samt på vissa webbsidor. Avseende traditionella radio- och tv-sändningar är YGL ”tillämplig på sändningar av program som är riktade till allmänheten och avsedda att tas emot med tekniska hjälpmedel” (YGL 1:3 st. 1). Det som omfattas är alltså sändningar av program som enskilda tar emot med hjälp av TV- och radioapparater. Även tekniska upptagningar, dvs. fysiska föremål som vinyl-, CD- och DVD-skivor, skyddas av YGL (YGL 1:8).

När det gäller internetpubliceringar har huvudregeln traditionellt varit att yttranden på internet *inte* skyddas av YGL. I stället erbjuder RF:s generella och teknikneutrala yttrandefrihetsgarantier grundlagsskydd för den absoluta majoriteten av yttrandena online.⁵ Det finns emellertid tre situationer där YGL kan vara tillämplig på yttranden på internet.

För det första är YGL tillämplig på yttranden online som omfattas av den s.k. *databasregeln* i YGL 1:4. Inom ramen för YGL definieras ”databas” som ”en samling av information lagrad för automatiserad behandling” (YGL 1:2). Vad som menas i praktiken är vanligtvis en webbsida, en plattform eller en app.⁶ Det finns två situationer där en databas kan vara skyddad av YGL. Den första situationen är när traditionella medieföretag publicerar innehåll på internet,

4 Prop. 1990/91:64.

5 Se t.ex. NJA 2018 s. 562, SOU 2020:45 s. 200 och prop. 2021/22:59 s. 30.

6 Hans-Gunnar Axberger, *Yttrandefrihetsgrundlagarna*, 5:e uppl., (Nordstedts Juridik, 2023), s. 55 och Wiweka Warnling Conradson & Hedvig Bernitz, *En orientering i tryckfrihet & yttrandefrihet*, 7:e uppl., (Jure 2024), s. 116.

t.ex. när Sveriges Television (SVT) laddar upp program på SVT Play eller när Dagens Nyheter (DN) lägger ut artiklar på sin hemsida. Medieföretag som bedriver annan verksamhet som berör TF och YGL får alltså ett *automatiskt grundlagsskydd* för innehåll de publicerar online.⁷ En förutsättning för skyddet är att innehållet på webbsidan tillhandahålls allmänheten och enbart kan ändras av den som driver verksamheten (YGL 1:4 st. 1). Detta innebär att interaktiva webbsidor, såsom sociala medieplattformar, i regel faller utanför YGL:s tillämpningsområde, eftersom även andra personer kan ändra deras innehåll.⁸ Därför är det självklart att sociala medieplattformar *i sin helhet* inte kan omfattas av YGL.⁹ Huruvida det är möjligt för massmedieföretag att få ett automatiskt grundlagsskydd för sina individuella sidor på sociala medier kommer att diskuteras i detalj i avsnitt 4.

Det är vidare möjligt för utomstående att under vissa förutsättningar tillföra innehåll till en webbsida utan att sidan för den skall förlora grundlagsskyddet. YGL 1:4 st. 2 slår fast att ”[ä]ven om viss information i databasen har tillförts av någon annan gäller grundlagen för sådana delar av databasen där det framstår som klart att informationen härrör från den som driver verksamheten”. Detta undantag behandlas nedan i samband med diskussionen om sociala medier.

För det andra skapar databasregeln en möjlighet för andra än medieföretag att aktivt välja att göra YGL tillämplig på sina webbsidor. I detta fall handlar det alltså om ett *frivilligt grundlagsskydd*, till skillnad från det automatiska grundlagsskydd som gäller för massmedier. En förutsättning för det frivilliga grundlagsskyddet är att det finns utgivningsbevis för webbsidan (YGL 1:4 st. 1). Även det frivilliga grundlagsskyddet förutsätter att innehållet tillhandahålls allmänheten och enbart kan ändras av den som driver verksamheten. Möjligheten att bryta ut databasens interaktiva delar ur grundlagsskyddet i enlighet med YGL 1:4 st. 2 gäller också för webbsidor med frivilligt grundlagsskydd.

För utgivningsbevis krävs att webbsidan har en behörig utgivare och ett namn som inte är förväxlingsbart (YGL 5:1). Mediemyndigheten ansvarar för utfärdande av utgivningsbevis,¹⁰ och kostnaden för ansökan är i skrivande stund 4 000 kr.¹¹ För att ett utgivningsbevis ska utfärdas är det tillräckligt att alla formella krav är uppfyllda, vilket innebär att Mediemyndigheten inte har utrymme

7 Axberger, *Ytrandefrihetsgrundlagarna*, s. 57–59 och Warnling Conradson & Bernitz, s. 116–118.

8 Axberger, *Ytrandefrihetsgrundlagarna*, s. 55–57.

9 SOU 2020:45 s. 207.

10 3:19 lag (1991:1559) med föreskrifter på tryckfrihetsförordningens och ytrandefrihetsgrundlagens områden.

11 3 § förordning (2024:1170) om avgifter i ärenden om utgivningsbevis för periodiska skrifter och databaser.

att ta hänsyn till webbsidans innehåll eller kvalitet.¹² I skrivande stund (april 2026) har runt 1 600 webbsidor utgivningsbevis.¹³ Majoriteten av webbsidor faller således utanför YGL:s tillämpningsområde och skyddas i stället av RF:s bestämmelser om yttrandefrihet.

För det tredje kan yttranden på internet skyddas av den s.k. *webbsändningsregeln* i YGL 1:3 st. 2. Bestämmelsen omfattar sändningar av program på internet – antingen direktsända eller inspelade – där programmets startpunkt och innehåll inte kan påverkas av mottagaren. Sedan grundlagsändringen som trädde i kraft 2023 krävs också att programmet tillhandahålls av en aktör som omfattas av antingen det automatiska eller frivilliga grundlagsskyddet under databasregeln i YGL 1:4.

I det följande undersöks de tre ovan nämnda situationerna där YGL kan vara tillämplig på internet i förhållande till sociala medier.

4. AUTOMATISKT GRUNDLAGSSKYDD FÖR SIDOR PÅ SOCIALA MEDIER UNDER DATABASREGELN?

4.1 INTRODUKTION

Den fråga som inledningsvis undersöks är huruvida traditionella massmedieföretags sidor på sociala medier kan omfattas av automatiskt grundlagsskydd under databasregeln i YGL 1:4. Som sagt förutsätter det automatiska grundlagsskyddet att innehållet i databasen tillhandahålls allmänheten och enbart kan ändras av den som driver verksamheten.

Det finns framför allt två aspekter av databasregeln som skapar utmaningar avseende dess tillämplighet på enskilda sidor på sociala medier. För det första måste det vara möjligt att betrakta dessa sidor som egna databaser i YGL:s mening. Frågan blir således om t.ex. SVT:s och DN:s sidor på Facebook kan betraktas som egna databaser berättigade till självständigt skydd under YGL, eller om de enbart utgör delar av ”moder databasen” Facebook. Anses sidorna utgöra egna databaser, blir nästa fråga huruvida kravet att deras innehåll enbart kan ändras av den som driver verksamheten är uppfyllt. Vad som framför allt är problematiskt i detta sammanhang är att Facebook och andra plattformar i sina användarvillkor förbehåller sig rätten att moderera innehåll som användarna publicerar.¹⁴ Plattformarnas moderering kan exempelvis innebära att innehåll

¹² Hans-Gunnar Axberger, *Yttrandefrihetsgrundlagen (1991:1469) 1 kap. 5 §*, Karnov 2024-01-01 (JUNO).

¹³ Mediemyndighetens tillståndsregister, <https://mediemyndigheten.se/tillstandsregister/?q=&search-type=14> (besökt 2026-04-21).

¹⁴ Se t.ex. Kate Klonick, “The New Governors: The People, Rules, and Processes Governing

tas bort eller förses med ett faktagranskningsmeddelande. Plattformarna kan också blockera tillgången till innehåll, påverka dess synlighet eller till och med blockera eller permanent stänga av kontot som publicerat det.¹⁵

Tre kommittéer med uppdrag att se över yttrandefrihetsgrundlagarna har berört frågan om eventuellt automatiskt grundlagsskydd för massmediernas sidor på sociala medier.¹⁶ Samtliga kommittéer har kommit fram till att det inte är uteslutet att dessa sidor skulle kunna omfattas av YGL men menat att frågan får avgöras i rättstillämpningen. Mig veterligen har dock ingen domstol än så länge prövat frågan. Kommittéernas resonemang kring frågan om grundlagsskyddets tillämplighet på sociala medier presenteras i det följande. Dessförinnan redogörs för två rättsfall från Högsta domstolen (HD) som utgör viktiga utgångspunkter för kommittéernas argumentation kring YGL:s tillämplighet på sociala medier.

4.2 DATABASREGELNS GRÄNSER I RÄTTSPRAXIS: NJA 2007 S. 309 OCH NJA 2014 S. 128

NJA 2007 s. 309 handlade om YGL:s tillämplighet på artiklar som tidningen Expressen hade gjort tillgängliga på en webbsida som drevs av ett annat företag. Webbsidan innehöll även material från andra tidningar. HD slog fast att Expressen, och inte företaget, kunde anses ha tillhandahållit allmänheten artiklarna. Företaget hade ingen rätt att göra ändringar i artiklarna, och tidningen bestämde självständigt hur länge den ville hålla dem tillgängliga på webbsidan. Det avgörande i bedömningen av vem som hade tillhandahållit innehållet var enligt HD vem som faktiskt hade kontroll över det – snarare än var databasen var placerad eller ifall databasverksamheten var förlagd på en annan juridisk person. HD ansåg att det var naturligt att betrakta Expressens artiklar som en egen databas vars innehåll tillhandahålls av Expressen. Därför kom HD fram till att artiklarna omfattades av databasregeln och att YGL således var tillämplig på dem. Avgörandet är relevant för frågan om YGL:s tillämplighet på sociala medier, eftersom rättsfallet slår fast att en aktör kan anses ha tillhandahållit innehåll till allmänheten ur en egen databas även om databastjänsten drivs av en annan aktör.

Frågan i NJA 2014 s. 128 var ifall en webbsida förlorade sitt grundlagsskydd under YGL om det fanns möjlighet för användare att publicera omodererade kommentarer på den. HD kom fram till att de omodererade kommentarerna

Online Speech”, *Harvard Law Review*, vol. 131, nr. 6 (2018), s. 1598-1670, Tarleton Gillespie, *Custodians of the Internet* (Yale University Press 2018) och Edoardo Celeste m.fl., *The Content Governance Dilemma* (Springer International Publishing 2023).

¹⁵ Se t.ex. Facebooks användarvillkor (gäller från 1 januari 2025), <https://sv-se.facebook.com/legal/terms>.

¹⁶ Yttrandefrihetskommittén (SOU 2010:68 s. 71–72), Mediagrundlagskommittén (SOU 2016:58 s. 329–338) och 2018 års tryck- och yttrandefrihetskommitté (SOU 2020:45 s. 207–208).

kunde betraktas som *en egen databas*. Vid bedömningen av huruvida det var fråga om en eller två databaser var det enligt HD avgörande – precis som i NJA 2007 s. 309 – ”hur förhållandena naturligen uppfattas och inte t.ex. efter hur informationen i databasen är systematiserad eller tekniskt lagrad”.¹⁷ Därför måste det vid en objektiv bedömning tydligt framgå både för den användare som publicerar en kommentar och för den användare som tar del av kommentaren att den som driver webbsidan tillåter utomstående att omodererat medverka på webbplatsen. Vidare måste det tydligt framgå vilket innehåll som inte omfattas av ensamansvaret. Om tydlighetskravet är uppfyllt utgör det innehåll som andra har tillhandahållit en del i en annan databas, som är skild från den grundlagsskyddade databasen. Om tydlighetskravet däremot inte är uppfyllt, omfattas webbsidan inte av YGL.

På webbsidan i NJA 2014 s. 128 var den aktuella kommentaren avgränsad från det redaktionella innehållet med en bård i en avvikande färg där det framgick att det skett en reaktion på artikeln. Det angavs också tydligt att ”Kommentarerna förhandsgranskas ej; kommentatorer ansvarar för sina egna inlägg. Håll därför god ton och följ lagen!”.¹⁸ Enligt HD framgick det därmed tillräckligt tydligt vid en objektiv bedömning att det var tillåtet för utomstående att tillföra information till webbplatsen utan föregående åtgärd från den som drev verksamheten. Därför ansåg HD inte att kommentaren hade ändrat innehållet i den databas som skyddades av YGL. I stället ansågs kommentaren ingå i en annan databas som med hjälp av texten och det särskilt markerade utrymme för kommentarer avskilt från den grundlagsskyddade databasen. Avgörandet är relevant för frågan om YGL:s tillämplighet på sociala medier, då fallet slår fast att en webbsida kan ha interaktiva delar utan att för den skull förlora skyddet under YGL.

Prejudikatet i NJA 2014 s. 128 låg till grund för grundlagsändringar i databasregeln som trädde i kraft 2019. Som nämnts ovan framgår det numera uttryckligen av YGL 1:4 st. 2 att även om någon annan har tillfört viss information till databasen gäller YGL ”för sådana delar av databasen där det framstår som klart att informationen härrör från den som driver verksamheten”. Enligt förarbeten är bestämmelsen tillämplig på externt material på en webbsida, t.ex. användarkommentarer som inte förhandsgranskas samt inbäddade länkar och flöden från sociala medier.¹⁹

¹⁷ NJA 2014 s. 128 p. 8.

¹⁸ NJA 2014 s. 128 p. 10.

¹⁹ Prop. 2017/18:49 s. 249.

4.3 YTTRANDEFRIHETSKOMMITTÉN: SOU 2010:68

Frågan om grundlagsskydd för massmediers sidor på sociala medier togs för första gången upp i SOU 2010:68. Yttrandefrihetskommittén konstaterade att det med utgångspunkt i bl.a. NJA 2007 s. 309 ”inte [är] otänkbart” att innehåll på ett enskilt konto på Twitter (numera X) eller YouTube i enlighet med databasregelns krav skulle kunna anses ha tillhandahållits av kontoinnehavaren och utgöra en egen databas inom den övergripande databasen.²⁰ En förutsättning för detta är att innehållet i databasen (t.ex. det enskilda X-kontot) ”framstår som en väl avgränsad och sammanhållen enhet i förhållande till annat innehåll i den större övergripande databasen” (hela plattformen X).²¹

Yttrandefrihetskommittén kommenterade också kort förhållandet mellan sociala mediers användarvillkor och kravet att innehållet i databasen endast ska kunna ändras av den som driver verksamheten. Kommittén noterade att användarvillkoren ofta gav plattformarna rätt att ändra, eller åtminstone ta bort, innehåll som användare publicerat. Enligt kommittén väcktes därför frågan huruvida ett sådant förbehåll, även om det inte skulle användas i praktiken, redan i sig uteslöt grundlagsskydd för enskilda sidor på sociala medier. Kommittén konstaterade att en strikt tolkning av bestämmelsen i enlighet med dess ordalydelse skulle sannolikt landa i att YGL inte var tillämplig. Dock poängterade kommittén att frågan ännu inte hade prövats i domstol.²²

Sammanfattningsvis ansåg således Yttrandefrihetskommittén att det inte var uteslutet att enskilda sidor på sociala medier kunde betraktas som egna databaser. Avseende kravet att enbart den som driver verksamheten ska kunna ändra innehållet i databasen menade kommittén att en strikt ordalydelse-tolkning troligen skulle utesluta databasregelns tillämplighet på sociala medier.

4.4 MEDIERUNDLAGSKOMMITTÉN: SOU 2016:58

Den mest utförliga analysen av YGL:s tillämplighet på sociala medier finns i SOU 2016:58.²³ I kommittédirektivet som låg till grund för utredningen uttryckte regeringen en tydlig uppfattning om YGL:s tillämplighet på massmediers sidor på sociala medier. Regeringen konstaterade att sådana sidor saknade grundlagsskydd förutsatt att ”det sociala mediet i sig inte har grundlagsskydd”.²⁴ Utifrån denna utgångspunkt fick Mediegrundlagskommittén i uppdrag att ”analysera om massmedieföretagens avskilda ytor på sociala medier eller motsvarande bör

20 SOU 2010:68 s. 72.

21 SOU 2010:68 s. 72.

22 SOU 2010:68 s. 72.

23 SOU 2016:58 s. 329–338.

24 Dir. 2014:97 s. 8.

omfattas av automatiskt grundlagsskydd”.²⁵ Utgångspunkten för kommitténs arbete var alltså att YGL *inte* var tillämplig på massmediernas enskilda sidor på sociala medier och dess uppgift var att utreda huruvida ett sådant skydd borde införas. Mediegrundlagskommitténs analys fokuserade huvudsakligen på de två frågor som redan Ytrandefrihetskommittén identifierat:

- 1) Kan massmediers sidor på sociala medier betraktas som egna databaser?
- 2) Är kravet att innehållet endast kan ändras av den som driver verksamheten uppfyllt i fråga om sådana sidor?

Avseende den första frågan om vad som utgör en egen databas sökte kommittén utöver NJA 2007 s. 309 vägledning i NJA 2014 s. 128 som då nyligen avgjorts.²⁶ I fråga om det första kravet – att massmediers sidor på sociala medier utgör egna databaser – framhöll Mediegrundlagskommittén att den delade Ytrandefrihetskommitténs slutsatser i SOU 2010:68. Enligt Mediegrundlagskommittén talade NJA 2007 s. 309 och NJA 2014 s. 128 för att innehållet på massmediers sidor på sociala medier kunde anses ha tillhandahållits av kontoinnehavaren och utgöra egna databaser i YGL:s mening. En förutsättning för detta var enligt kommittén ”att det med hänsyn till hur innehållet är ordnat på webbplatsen är naturligt att betrakta massmedieföretagets innehåll som en enhet, skild från övrigt innehåll”.²⁷ Mediegrundlagskommittén noterade emellertid att olika internetjänster gav massmedier olika förutsättningar att ordna sina sidor så att deras innehåll var avskilt från övrigt innehåll. Som exempel tog kommittén Facebook och andra sociala medier där kontoinnehavare inte själva kan styra över hur deras innehåll avskiljs från övrigt innehåll på plattformen. Det är i stället plattformen som bestämmer hur layouten ska se ut. Dock menade kommittén att detta inte borde hindra att innehållet även i sådana situationer kan anses ha tillhandahållits av kontoinnehavaren och vara tillräckligt avskilt för att kunna utgöra en egen databas under databasregeln. Bedömning behövde enligt kommittén göras i varje enskilt fall.²⁸

Avseende kravet att innehållet i databasen enbart kan ändras av den som driver verksamheten, betonade Mediegrundlagskommittén dess koppling till principen om utgivarens ensamansvar, vilket är en av ytrandefrihetsgrundlagarnas grundbultar. En förutsättning för ensamansvar är att den ansvariga utgivaren har möjlighet att förhandsgranska material och besluta vad som ska publiceras

25 Dir. 2014:97 s. 9.

26 SOU 2016:58 s. 331–332.

27 SOU 2016:58 s. 335.

28 SOU 2016:58 s. 335.

i databasen.²⁹ YGL 4:3 föreskriver att utgivaren ska ha befogenhet att öva tillsyn över framställningens offentliggörande och bestämma över dess innehåll så att ingenting får införas i den mot hens vilja. Enligt samma bestämmelse ska varje inskränkning i denna befogenhet vara utan verkan. Ensamansvaret främjar yttrandefrihet genom att skydda andra medverkanden, såsom meddelare (källor). Samtidigt blir det enklare att ingripa mot yttrandefrihetsbrott eftersom den ansvariga individen tydligt pekas ut i förväg.³⁰

Mediegrundlagskommittén noterade att när massmedier använder sociala medier eller andra internetjänster för att publicera innehåll reglerar användarvillkoren deras förhållande till tjänsteleverantörerna. Användarvillkoren kan i sin tur skilja sig mellan olika plattformar. Vid en granskning av användarvillkor för ett antal sociala medier konstaterade kommittén bl.a. att både Twitter (numera X) och Facebook förbehöll sig rätten att ta bort innehåll som bryter mot användarvillkoren. Enligt kommittén var det inte klart vilken betydelse dessa villkor hade för grundlagsskyddet, eftersom hur strikt kravet att innehållet enbart ska kunna ändras av den som driver verksamheten ska tolkas ännu inte hade prövats i domstol.³¹

Mediegrundlagskommittén övervägde argument både för en strikt och en mindre strikt tolkning av kravet att enbart den som driver verksamheten ska kunna ändra innehållet på en sida som skyddas av YGL. Ett argument för en strikt tolkning var enligt kommittén hur detta kontrollkrav hade ändrats sedan YGL först stiftades i början av 1990-talet. Som sagt är kravet förankrat i principen på utgivarens ensamansvar, vilket förutsätter att utgivaren har kontroll över det innehåll som hen kan bli ansvarig för. Enligt förarbeten var meningen att interaktiv kommunikation som tillät mottagaren att ändra innehållet skulle ligga utanför YGL:s tillämpningsområde. Det ursprungliga kravet för YGL:s tillämplighet löd således att *mottagaren* inte fick ändra innehållet.³² Den nuvarande lydelsen att innehållet endast ska kunna ändras av *den som driver verksamheten* infördes 2003. Syftet var att förtydliga att bestämmelsen inte omfattade databaser där en extern informationsleverantör eller någon annan kan ändra innehållet utan inblandning av den som driver databasen.³³ Mediegrundlagskommittén menade att denna ändring i lydelsen kan uppfattas ”som en åtstramning av förutsättningen att innehållet helt ska styras av avsändaren”.³⁴

29 SOU 2016:58 s. 332. Om ensamansvar se vidare t.ex. Axberger, *Yttrandefrihetsgrundlagarna*, s. 96 ff.

30 T.ex. prop. 2001/02:74 s. 37 och Axberger, *Yttrandefrihetsgrundlagarna*, s. 96.

31 SOU 2016:58 s. 332–334.

32 SOU 2016:58 s. 336, med hänvisning till prop. 1990/91:64 s. 66 f.

33 SOU 2016:58 s. 336, med hänvisning till prop. 2001/02:74 s. 98 f.

34 SOU 2016:58 s. 336.

Att förbehåll i användarvillkor kan innebära att utgivaren kan bli ansvarig för material som hen inte har kunnat granska i förväg var enligt kommittén ett starkt argument för en strikt tolkning av kravet att innehållet ska kunna ändras endast av den som driver verksamheten.³⁵

Ett möjligt motargument enligt Mediegrundlagskommittén var emellertid att användarvillkoren sällan förbehåller plattformar rätten att faktiskt *ändra* innehåll, utan snarare ger dem rätt att *ta bort* material efter att det hade publicerats.³⁶ Här kan det emellertid påpekas att det även finns situationer där sociala medieplattformar *lägger till* innehåll till användarnas sidor. Exempelvis kan plattformarna lägga till etiketter vid faktagranskning³⁷ eller tillhandahålla varningsskärmar i anslutning till känsligt eller vilseledande innehåll.³⁸ Denna möjlighet för sociala medier att lägga till innehåll på enskilda konton skulle alltså kunna ses som ett argument för en strikt tolkning av kravet att den som driver sidan ska ha full kontroll över dess innehåll.

Det starkaste argumentet mot en strikt tolkning var enligt Mediegrundlagskommittén att även andra internetjänster än sociala medier uppställer användarvillkor med förbehåll. Motsvarande villkor finns exempelvis hos publiceringsverktyg och webbhotell. En tolkning som skulle utesluta YGL:s tillämplighet varje gång det finns någon form av förbehåll i användarvillkoren skulle riskera att lämna massmediers alla yttranden på internet utanför det automatiska grundlagsskyddet. Kommittén menade att detta inte kunde vara en önskvärd effekt.³⁹

Sammantaget menade Mediegrundlagskommittén att det var möjligt att ifrågasätta kommittédirektivets slutsats att massmediers sidor på sociala medier i nuläget saknade automatiskt grundlagsskydd. I stället ansåg kommittén att en mer nyanserad bedömning behöver göras i varje enskilt fall. Enligt kommittén fanns det inga tydliga gränser mellan olika internetjänster samtidigt som nya plattformar dök upp parallellt med att gamla plattformar försvann i det ständigt föränderliga internetlandskapet. Bara bland sociala medier var variationen bred,

35 SOU 2016:58 s. 336-337.

36 SOU 2016:58 s. 337.

37 Meta Transparenscenter, "Så här går faktagranskningen till", <https://transparency.meta.com/features/how-fact-checking-works/> (besökt 2026-04-22).

38 Meta Transparenscenter, "Tillhandahålla sammanhang för känsligt eller vilseledande innehåll" <https://transparency.meta.com/sv-se/enforcement/taking-action/context-on-sensitive-misleading-content/> (besökt 2026-04-22).

39 SOU 2016:58 s. 337.

med olika typer av tjänster med olika typer av användarvillkor, vilket kunde göra det svårt att i vissa fall dra gränser mellan olika tjänster.⁴⁰

Mediegrundlagskommittén landade i slutsatsen att det inte fanns tillräckligt starka skäl för att ändra regleringen av massmediers sidor på sociala medier.⁴¹ Kommittén ansåg att det inte var uteslutet att massmediers sidor på sociala medier skulle kunna omfattas av automatiskt grundlagsskydd. Enligt kommittén måste en bedömning göras i varje enskilt fall utifrån de allmänna rättsliga krav för att en webbplats ska kunna omfattas av YGL:s grundlagsskydd.⁴² Det handlade emellertid om ”en fråga som kan och bör överlämnas till rättstillämpningen”.⁴³ Därmed blev reglerna i YGL oförändrade och rättstillämparen fick det fortsatta ansvaret att avgöra YGL:s tillämplighet på enskilda sidor på sociala medier.

Vidare menade Mediegrundlagskommittén att frågan om användarkommentarer på massmediers sidor på sociala medier borde övervägas i enlighet med samma principer som idag framgår av YGL 1:4 st. 2 för de fall att dessa sidor ansågs omfattas av det automatiska grundlagsskyddet.⁴⁴ I sådana situationer måste det således ”framstå som klart” för användare vilket innehåll som härrör från den som driver sidan och vilket innehåll som härrör från andra användare eller själva plattformen. Jag menar att i fråga om plattformar såsom Facebook och X borde det i regel vara uppenbart för användare vem som har publicerat olika inlägg och kommentarer. Detta innebär att YGL:s tillämplighet inte bör vara uteslutet enbart därför att användare exempelvis kan ”gilla” och kommentera inlägg på andras sidor på sociala medier.⁴⁵

Sammanfattningsvis ansåg Mediegrundlagskommittén, precis som Yttrandefrihetskommittén, att det var möjligt för enskilda sidor på sociala medier att omfattas av databasregeln. Enligt Mediegrundlagskommittén kunde innehållet på sådana sidor utgöra egna databaser förutsatt att de var tillräckligt avskilda från resten av plattformen. Denna bedömning fick göras i varje enskilt fall. Mediegrundlagskommittén avvägde argument både för och emot en strikt tolkning av kravet att enbart den som driver verksamheten ska kunna ändra innehållet i databasen i förhållande till sociala mediers användarvillkor. Kommittén menade att det starkaste argumentet för en mindre strikt tolkning var att även andra internetjänster har motsvarande villkor. Också i fråga om detta

40 SOU 2016:58 s. 337.

41 SOU 2016:58 s. 335.

42 SOU 2016:58 s. 337.

43 SOU 2016:58 s. 337.

44 SOU 2016:58 s. 338.

45 Jfr Mikael Ruotsi, ”Facebookmålet - rensning på mållinjen eller organiserat uppspel?” *SvJT* 2019 s. 329, s. 337.

krav behövde bedömningen göras av rättstillämparen i varje enskilt fall, och Medigrundlagskommittén föreslog inga grundlagsändringar för att tydliggöra rättsläget.

4.5 2018 ÅRSTRYCK- OCH YTTRANDEFRIHETSKOMMITTÉ: SOU 2020:45

Senast frågan om YGL:s tillämplighet på sociala medier behandlades i utredningssammanhang var i SOU 2020:45. Denna gång nöjde sig 2018 års tryck- och yttrandefrihetskommitté i huvudsak med att kort redogöra för de ovan presenterade slutsatserna från SOU 2016:58.⁴⁶ Också denna kommitté konstaterade att betydelsen av sociala medieplattformars användarvillkor för automatiskt grundlagsskydd var oklar då den inte hade prövats i domstol.⁴⁷

4.6 AUTOMATISKT GRUNDLAGSSKYDD I JURIDISK LITTERATUR

Utöver de ovan redovisade förarbetsuttalandena har frågan om YGL:s tillämplighet på sociala medier berörts i juridisk litteratur. Axberger menar att sociala medier i princip faller utanför yttrandefrihetsgrundlagarnas tillämpningssområde.⁴⁸ Enligt Axberger beror detta på att TF och YGL principiellt enbart är tillämpliga på medieformer vars innehåll är ”på förhand fixerat” och ”i efterhand konstaterbart”.⁴⁹ Alltså måste det vara möjligt att ha förhandskontroll över innehållet som ska publiceras och fastställa innehållet efter publiceringen.

Avseende grundlagsskydd för databaser under YGL anser Axberger att sociala medier inte kan omfattas av YGL på grund av sin interaktiva karaktär. För att en webbsida ska kunna skyddas av YGL måste kommunikationen enligt Axberger vara enkelriktad och styras helt och hållet av den som driver verksamheten. Mottagarna ska inte kunna ändra innehållet. Axberger betonar betydelsen av att ansvarig utgivare inte kan hållas ansvarig för innehåll som denne inte kunnat granska innan publiceringen.⁵⁰ Precis som de statliga utredningarna understryker Axberger kopplingen mellan den grundläggande principen om ensamansvaret och den bristande kontroll över innehållet på sociala medier. Angående automatiskt grundlagsskydd för massmedier menar Axberger att massmediers publiceringar på interaktiva sociala medieplattformar inte omfattas av skyddet, eftersom de allmänna kraven för grundlagsskydd inte är uppfyllda.⁵¹ Sålunda måste Axbergers ståndpunkt förstås som att YGL inte kan vara tillämplig

46 SOU 2020:45 s. 207–208.

47 SOU 2020:45 s. 208.

48 Axberger, *Yttrandefrihetsgrundlagarna*, s. 40 och Hans-Gunnar Axberger, ”Fri åsiktsbildning” i Ingvar Mattson & Olof Petersson (red), *Svensk författningsspolitik*, 6:e uppl., (Studentlitteratur 2022), s. 81 och 84.

49 Axberger, *Yttrandefrihetsgrundlagarna*, s. 40.

50 A.a. s. 55–56.

51 A.a. s. 57.

på massmediers sidor på sociala medier. Axberger verkar alltså dela regeringens uppfattning så som den kom till uttryck i kommittédirektivet⁵² som låg till grund för Medigrundlagskommitténs utredningsarbete. Axbergers uppfattning att sidor på sociala medier inte kan omfattas av YGL verkar också delas av andra rättsvetare som skrivit om yttrandefrihet.⁵³

5. FRIVILLIGT GRUNDLAGSSKYDD FÖR SIDOR PÅ SOCIALA MEDIER GENOM UTGIVNINGSBEVIS UNDER DATABASREGLN?

De aktörer som inte omfattas av det automatiska grundlagsskyddet har möjlighet att ansöka om utgivningsbevis för sina webbsidor hos Mediemyndigheten. Även utfärdandet av utgivningsbevis förutsätter att det är fråga om en egen databas vars innehåll endast kan ändras av den som driver verksamheten.⁵⁴ I skrivande stund har Mediemyndigheten fattat tre beslut i fråga om ansökningar om utgivningsbevis för enskilda Facebook-sidor och två beslut som avsett YouTube-kanaler.⁵⁵ I samtliga fall har Mediemyndigheten avslagit ansökan för utgivningsbevis på den grund att de enskilda Facebook-sidorna respektive YouTube-kanalerna inte har ansetts utgöra egna databaser i YGL:s mening. Enligt Mediemyndigheten har de enskilda sidorna inte varit tillräckligt avskilda från resten av databasen.

Mediemyndigheten resonerar på liknande sätt i samtliga beslut. Myndigheten noterar att ett utgivningsbevis enbart kan omfatta *en* databas i YGL:s mening men att förarbetena inte ger någon närmare vägledning kring vad som utgör en självständig databas. Enligt myndigheten är det viktigt för grundlagsskyddets tillämpning att det tydligt framgår vad som omfattas av YGL, eftersom de som arbetar på redaktioner, meddelare och ansvariga utgivare har intresse av att veta gränserna för sitt ansvar. Frågan har också en stor praktisk betydelse för myndigheter som överväger att ingripa mot innehåll i en databas, då de måste kunna avgöra vilket innehåll som skyddas av YGL.

I besluten uppger Mediemyndigheten att utgångspunkten för avgränsningen av en databas enligt dess egen praxis är hur den framstår för en användare. Detta innebär att databasens utseende blir avgörande för avgränsningen. Databasen måste ”framstå som en sammanhållen produkt med en integrerad layout som

52 Dir. 2014:97.

53 Eva-Maria Svensson, *Medierna: Den nya gränslösheten* (Makadan Förlag 2019), s. 10 och 23 och Warnling Conradson & Bernitz, s. 119-120.

54 Se YGL 1:5 och lag med föreskrifter på tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens områden 3:19 för ytterligare krav som ställs för utfärdande av utgivningsbevis.

55 Mediemyndighetens beslut av 2018-09-07 (dnr 18/01004), beslut av 2018-09-07 (dnr 18/01006), beslut av 2019-09-10 (dnr 19/02378), beslut av 2020-01-23 (dnr 19/03575) och beslut av 2022-05-31 (dnr 22/01120). Min senaste kontakt med Mediemyndigheten för att få ut de relevanta besluten var i december 2025.

tillhandahålls av en och samma redaktion/organisation under ett namn”.⁵⁶ Det som i sista hand är avgörande för avgränsningen är huruvida databasens innehåll ”framstår som en enhetlig produkt eller inte”.⁵⁷

Myndigheten noterar i sina beslut att innehållet på facebook.com är organiserat i flera olika delar, t.ex. utifrån användares och sidors namn samt omslagsbilder och profilbilder. Vidare observerar myndigheten att layout, färg och sidhuvud huvudsakligen är enhetliga på alla delar av facebook.com. Enligt myndigheten kan en webbplats placerad i en underkatalog till en huvuddomän betraktas som en egen databas förutsatt att det är tydligt vad som kommer att omfattas av utgivningsbeviset. Om sidan facebook.com är en huvuddomän, skulle detta innebära att t.ex. underkatalogen facebook.com/juridiskpublikation (Juridisk Publikations Facebook-sida) skulle kunna betraktas som en egen databas. Myndigheten betonar vidare vikten av att alla sidor i underkatalogen har en enhetlig struktur. Detta innebär att alla sidor t.ex. i underkatalogen facebook.com/juridiskpublikation måste utgå från denna samma URL-struktur.

Mediemyndigheten beaktar i sin bedömning omständigheter som talar *emot* att de enskilda Facebook-sidorna kan betraktas som egna databaser i YGL:s mening. Myndigheten observerar bl.a. att fliken ”startside” och f-logotyper på de sidor som varit föremål för ansökan länkar till användarens eget flöde eller till startsidan för facebook.com. Vidare fäster myndigheten vikt vid att flera flikar på sidorna länkar till underkatalogsidor med en annan URL-struktur än sidan (t.ex. facebook.com/juridiskpublikation) som omfattas av ansökan för utgivningsbevis.

Sammantaget fann Mediemyndigheten i samtliga fall att de enskilda sidorna inte var tillräckligt avgränsade för att kunna betraktas som egna sammanhållna databaser. Myndigheten noterade också att det därmed inte fanns skäl att pröva de övriga förutsättningarna för utfärdandet av utgivningsbevis, inklusive huruvida någon annan än den som driver verksamheten kan ändra innehållet på sidan. Eftersom Mediemyndigheten inte ansåg att de enskilda sidorna på sociala medier utgjorde egna databaser, behövde den alltså inte ta ställning till hur t.ex. plattformars användarvillkor påverkar tolkningen av kontrollkravet.

Som vi sett lägger Mediemyndigheten avgörande vikt vid databasernas tekniska konstruktion. Utifrån denna utgångspunkt är det möjligt att vara kritisk till myndighetens beslut. Mediemyndighetens bedömningar fokuserar framför allt på tekniska aspekter och detaljer av sidornas uppbyggnad. Slutsatsen att

⁵⁶ T.ex. Mediemyndighetens beslut av 2019-09-10 (dnr 19/02378). Mediemyndigheten hänvisar här även till Justitiekanslerns beslut 2004-05-12 (dnr 1675-04-31).

⁵⁷ T.ex. Mediemyndighetens beslut av 2019-09-10 (dnr 19/02378).

de enskilda sidorna inte kan betraktas som tillräckligt avskilda baseras på en analys av faktorer såsom färger, sidhuvud, länkar och URL-struktur. För de flesta Facebook-användare som besöker enskilda sidor lär det emellertid framstå som klart att det är kontoinnehavaren, och inte Facebook, som tillhandahåller och styr över innehållet på sidan. I användares ögon måste det i regel anses vara tillräckligt tydligt vilka delar av en Facebook-sida som kontrolleras av dess innehavare, andra användare och själva plattformen. Genom att flytta fokus från tekniska detaljer till helhetsintryck borde det därför inte vara orimligt att argumentera att enskilda sidor på sociala medier klart framstår som egna tillräckligt avskilda databaser för användare. Precis som det kan verka absurt att hakkorsflaggor behöver skickas till Nationellt forensiskt centrum för att undersöka om de är tillverkade i tryckpress i syfte att kunna avgöra TF:s tillämplighet,⁵⁸ är det underligt om URL-strukturen på facebook.com blir avgörande för YGL:s tillämplighet på sociala medier.

Även 2018 års tryck- och yttrandefrihetskommitté berörde frågan om möjligheter att få utgivningsbevis för sidor på sociala medier i samband med sina överväganden kring webbsändningsregeln (se nedan). Enligt kommittén fanns det ”betydande osäkerhet” kring möjligheterna att genom utgivningsbevis få grundlagsskydd för sändningar på externa plattformar såsom Facebook och Instagram.⁵⁹ Kommittén noterade att Mediemyndigheten hade prövat om Facebook-sidor kunde utgöra egna databaser och kommit fram till att de inte var tillräckligt avskilda.⁶⁰ Kommittén noterade att frågan inte hade gått vidare till domstol och att det därför inte var möjligt att med visshet säga om några, och i så fall vilka, massmediers sändningar på andra plattformar kunde omfattas av grundlagsskyddet om webbsändningsregeln avskaffades.⁶¹ Webbsändningsregeln kommer att diskuteras i nästa avsnitt.

Sammanfattningsvis har Mediemyndigheten hittills inte utfärdat några utgivningsbevis för enskilda sidor på Facebook eller YouTube.⁶² Ansökningarna har fallit redan på första hindret, eftersom myndigheten bedömt att sidorna inte

58 NJA 2019 s. 72. Se även Göran Lambertz, ”En modern yttrandefrihetsgrundlag”, SvJT 2007 s. 585 och Göran Lambertz, ”En modern yttrandefrihetsgrundlag?”, SvJT 2011 s. 57.

59 SOU 2020:45 s. 227.

60 SOU 2020:45 s. 227. Här hänvisas sannolikt till Mediemyndighetens beslut som diskuterats ovan.

61 SOU 2020:45 s. 227.

62 På Mediemyndighetens webbsida står följande under rubriken ”Utgivningsbevis på stora medieplattformar”: ”Vi har inte utfärdat något utgivningsbevis för sidor på Facebook och YouTube då vi i de fallen har ansett att sidorna inte har varit egna databaser på det sätt som krävs enligt yttrandefrihetsgrundlagen.”, <https://mediemyndigheten.se/ansokan-och-registrering/utgivningsbevis-och-databaser/> (besökt 2026-04-22).

kan betraktas som egna databaser. Utifrån förarbeten och Mediemyndighetens resonemang kan man dock dra slutsatsen att det inte är uteslutet – precis som i fråga om det automatiska grundlagsskyddet – att enskilda sidor på sociala medier skulle kunna få utgivningsbevis. Även denna fråga har överlämnats till rättstillämpningen, där domstolar i sista hand får avgöra när YGL:s förutsättningar för grundlagsskydd är uppfyllda.

6. GRUNDLAGSSKYDD FÖR SIDOR PÅ SOCIALA MEDIER UNDER WEBBSÄNDNINGSGEDELN

Det tredje alternativet för hur enskilda sidor på sociala medier kan skyddas av YGL är den s.k. webbsändningsregeln (YGL 1:3 st. 2). Webbsändningsregeln omfattar direktsända eller inspelade program som sänds online och vars startpunkt och innehåll inte kan påverkas av mottagaren. Sedan den senaste ändringen i YGL som trädde i kraft 2023 är webbsändningsregeln enbart tillämplig på webbsändningar som tillhandahålls av aktörer vars verksamhet innefattas av databasregeln i YGL 1:4. Alltså gäller den för webbsändningar enbart när den som sänder programmet har automatiskt grundlagsskydd eller utgivningsbevis.

Det ursprungliga syftet med webbsändningsregeln var att förtydliga att radio- och tv-kanalers simultana sändningar online hade samma skydd som traditionella radio- och tv-sändningar.⁶³ Före den senaste grundlagsändringen omfattade regeln emellertid även webbsändningar av många individer och organisationer som saknade intresse av att ha sina internetpubliceringar skyddade av YGL.⁶⁴ Webbsändningsregeln kunde därför ge upphov till vad Ruotsi har beskrivit som ”oönskat grundlagsskydd”.⁶⁵ Att grundlagsskydd för yttrandefrihet överhuvudtaget kan vara oönskat måste förstås mot bakgrund av yttrandefrihetsgrundlagarnas egenart. TF och YGL erbjuder ett särskilt starkt skydd för de medieformer som de tillämpas på. Det är dock inte – och har heller aldrig avsetts att vara – i allas intresse att omfattas av detta skydd. TF och YGL har i doktrin beskrivits som en privilegielagstiftning för massmedier⁶⁶ och det långtgående skydd de erbjuder är också förknippat med flera straffsanktionerade ordningsföreskrifter.⁶⁷ Mot denna bakgrund blir det lättare att förstå att det faktiskt kan finnas något så paradoxalt som ett oönskat grundlagsskydd.

63 Prop. 2001/02:74 s. 41–43 och prop. 2021/22:59 s. 31–32.

64 Mikael Ruotsi, ”Webbsändningar, hemsidor och oönskat grundlagsskydd”, *SvJT* 2017 s. 673.

65 A.a.

66 Mikael Ruotsi, *Svensk yttrandefrihet och internationell rätt*, s. 47 och Lambertz, ”En modern yttrandefrihetsgrundlag”, s. 587.

67 Ett exempel är skyldigheten att utse en utgivare i YGL 4:1. Se vidare Axberger, *Yttrandefrihetsgrundlagarna*, s. 60–61 och Ruotsi, ”Webbsändningar, hemsidor och oönskat grundlagsskydd”, s. 679–681.

Redan innan 2023-års grundlagsändring begränsade HD webbsändningsregelns tillämpningsområde genom NJA 2018 s. 562 (Facebookmålet). Den tilltalade hade dömts för grovt förtal efter att ha livesänt en pågående våldtäkt i en stängd Facebookgrupp med ca 60 000 medlemmar som i princip vem som helst kunde gå med i. I HD uppstod frågan ifall livesändningen omfattades av webbsändningsregeln i YGL och om åtalet därmed borde ha väckts i enlighet med YGL:s processuella regler. HD kom fram till att sändningar på internet som *i allt väsentligt är obestämda till format, inriktning och tid* inte kvalificerar sig som program under YGL och omfattas därför inte av webbsändningsregeln. Spontana sändningar, såsom livesändningen i det aktuella fallet, skyddas alltså inte av webbsändningsregeln.

Facebookmålet ”räddade” således ett stort antal internetpubliceringar från ett oönskat grundlagsskydd under YGL.⁶⁸ HD:s tolkning av begreppet ”program” begränsade YGL:s tillämplighet på internetpubliceringar, framför allt livesändningar på sociala medier, och ledde till en inskränkning av YGL:s tillämpningsområde. Detta innebär att färre yttranden än förr omfattas av YGL:s grundlagsskydd efter domen i Facebookmålet. Sett i ljuset av yttrandefrihetsgrundlagarnas särprägel framstår HD:s avgörande som ett pragmatiskt sätt att anpassa YGL:s tillämpningsområde till det ändrade medielandskapet. Icke desto mindre innebär domen en inskränkning av den grundlagsskyddade yttrandefrihetens räckvidd.

Som sagt begränsade grundlagsstiftaren i slutändan webbsändningsregelns tillämpningsområde till sändningar av aktörer som omfattas av det automatiska eller frivilliga grundlagsskyddet under databasregeln.⁶⁹ I förarbeten betonades att det krävs mycket starka skäl för att inskränka existerande grundlagsskydd och att mindre ingripande lösningar först bör vara uteslutna. Dock förkastades möjligheten att enbart införa lättnader i webbsändarnas skyldigheter. Förarbetena landade i slutsatsen att det inte fanns några mindre ingripande alternativ än att begränsa webbsändningsregelns tillämpningsområde eller avskaffa den i sin helhet.⁷⁰ Att helt och hållet avskaffa webbsändningsregeln övervägdes också i förarbetena. Det ansågs inte uteslutet att massmediers sändningar på sociala medier kunde omfattas av det automatiska grundlagsskyddet, vilket skulle innebära att t.ex. SVT:s sändningar på sin Facebook-sida skulle skyddas av YGL även om webbsändningsregeln avskaffades. Men eftersom frågan inte har avgjorts i domstol var det enligt förarbetena inte säkert att massmediers

68 Se vidare Mikael Ruotsi, ”Facebookmålet - rensning på mållinjen eller organiserat uppspel?” Svt 2019 s. 329.

69 Prop. 2021/22:59 s. 30–38 och SOU 2020:45 s. 199–233.

70 SOU 2020:45 s. 225–233 och prop. 2021/22:59 s. 34–37.

webbsändningar på sociala medier skulle omfattas av YGL om webbsändningsregeln togs bort. För att säkerställa att sådana sändningar även fortsättningsvis ska skyddas av YGL var det inte aktuellt att avskaffa webbsändningsregeln i sin helhet. I stället begränsades dess tillämpningsområde till de aktörer som sedan tidigare omfattas av databasregelns automatiska eller frivilliga grundlagsskydd.⁷¹ Ett fullständigt avskaffande av webbsändningsregeln förkastades alltså mot bakgrund av det oklara konstitutionella statuset för enskilda sidor på sociala medier.

Dessa justeringar i webbsändningsregelns tillämplighet visar hur plattformars ökade betydelse som kommunikationsforum har fått både HD och grundlagstiftaren att begränsa YGL:s tillämpningsområde på sociala medier. Webbsändningsregelns evolution är även ett tydligt exempel på de utmaningar som sociala mediernas utveckling skapar för de teknikbaserade yttrandefrihetsgrundlagarna.

Sammanfattningsvis är YGL tillämplig på webbsändningar på enskilda sidor på sociala medier förutsatt att sändningen uppfyller kraven i webbsändningsregeln i YGL 1:3 st. 2. Det ska inte vara möjligt för mottagaren att påverka vare sig sändningens startpunkt eller innehåll och sändaren måste omfattas av databasregeln i YGL 4:1. Vidare får sändningen inte vara i allt väsentligt obestämd till format, inriktning och tid för att kunna betraktas som ett program under YGL i enlighet med NJA 2018 s. 562.

7. YGL:S TILLÄMPLIGHET PÅ SOCIALA MEDIER – SLUTSATSER OCH REFLEKTIONER

Genomgången ovan visar att det råder en viss oklarhet kring YGL:s tillämplighet på enskilda sidor på sociala medier. Det står klart att sändningar på sociala medier kan omfattas av webbsändningsregeln i YGL 1:3 st. 2. Däremot är det oklart om enskilda sidor på sociala medier kan skyddas av databasregeln i YGL 1:4.

Den rådande situationen innebär att massmedier måste bedriva sin verksamhet utan att vara säkra på vilket konstitutionellt regelverk (YGL eller RF) som är tillämpligt på deras publiceringar på sociala medier. Detta var också något som flera massmedieorganisationer påpekade i sina remissvar på SOU 2016:58.⁷² Det kan å ena sidan noteras att vissa massmedieföretag såsom DN har gjort gällande att deras sidor på sociala medier omfattas av det automatiska grundlagsskyddet. I ett mål hos Patent- och marknadsöverdomstolen hade en politiker stämt DN

⁷¹ SOU 2020:45 s. 227 och prop. 2021/22:59 s. 34–35.

⁷² Se t.ex. remissvar till SOU 2016:58 från Sveriges Radio, ref. 2016-10-13:A8, s. 3, Sveriges Television, 2026-12-23, s. 3–4 och Sveriges Tidskrifter, 2017-01-04, s. 2.

för upphovsrättsintrång efter att tidningen publicerat bilder från politikerns Facebook-sida bl.a. på sitt Twitter-konto.⁷³ I målet framhöll DN att tidningens Twitter-konto utgjorde en databas som omfattades av det automatiska grundlagsskyddet under YGL. Motparten invände mot detta och menade att DN inte hade kontroll över www.twitter.com och att tidningens sida på Twitter därför inte omfattades av grundlagsskyddet. Målet avsåg främst tolkning av upphovsrättslagstiftning och domstolen tog aldrig ställning till YGL:s tillämplighet på DN:s Twitter-konto. DN:s argumentation i fallet visar dock att tidningen betraktar sina sidor på sociala medier som skyddade av databasregeln. DN har också anmält ansvarig utgivare för sina sidor på sociala medier till Mediemyndigheten⁷⁴ och lagt till information om ansvarig utgivare på sin Facebook-sida.⁷⁵ Både anmälan till Mediemyndigheten och information om ansvarig utgivare är rättsliga krav som massmedier som omfattas av det automatiska grundlagsskyddet under YGL måste uppfylla.⁷⁶ Även Expressen har gjort motsvarande anmälningar och publicerat information om ansvarig utgivare på Facebook.⁷⁷ Vissa massmedieföretag verkar alltså agera *som om* deras sidor på sociala medier omfattades av YGL.

Å andra sidan utgår andra massmedieföretag från att deras verksamhet på sociala medier *inte* omfattas av YGL. I Sveriges Radios handböcker för anställda konstateras t.ex. tydligt att ansvariga utgivare inte är ansvariga för bolagens publiceringar på sociala medier och andra externa plattformar. I stället ansvarar enskilda medarbetare för sina egna publiceringar.⁷⁸

Enligt statliga utredningar som berört frågan är det inte uteslutet att databasregeln skulle kunna vara tillämplig på enskilda sidor på sociala medier. Samtliga utredningar har dock funnit att det är upp till rättstillämpningen att avgöra frågan i varje enskilt fall. Såvitt jag vet har frågan ännu inte prövats i domstol. En motsatt uppfattning, dvs. att enskilda sidor på sociala medier *inte* kan

73 PMÖD 2018:2.

74 I skrivande stund har DN anmält sina sidor på Facebook, Twitter (X) och Instagram till Mediemyndigheten, se Mediemyndighetens tillståndsregister <https://mediemyndigheten.se/tillstandsregister/> (besökt 2026-04-22).

75 Se DN:s Facebook-sida, <https://www.facebook.com/dn.se/> (besökt 2026-04-22).

76 3:18 och 26 lag (1991:1559) med föreskrifter på tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens områden.

77 Se Mediemyndighetens tillståndsregister, <https://mediemyndigheten.se/tillstandsregister/> och Expressens Facebook-sida, https://www.facebook.com/expressen/about_privacy_and_legal_info (besökta 2026-04-22).

78 Sveriges Radio, *Public service-handboken*, s. 15, 91 och 158, <https://www.sverigesradio.se/diverse/appdata/isidor/files/3113/7fadda18-47fd-4a7f-af8c-3eb1859f5442.pdf> och Sveriges Radio, *Sveriges Radios sociala medier-handbok 4.0*, s. 66–67, <https://www.sverigesradio.se/Diverse/AppData/Isidor/Files/3113/3ece5aff-f1c8-47d5-8b47-2afc93278b97.pdf> (besökta 2026-04-22).

omfattas av YGL, har kommit till uttryck i ett kommittédirektiv och doktrin. Den fortsatta utgångspunkten är – i likhet med förarbetena – att det inte är uteslutet att sidor på sociala medier kan omfattas av grundlagsskyddet under databasregeln.

Det finns två faktorer som är relevanta vid bedömningen av databasregelns tillämplighet på sidor på sociala medier. För det första måste sidan utgöra en egen databas som är avskild från resten av plattformen. För det andra ska endast den som driver verksamheten kunna ändra innehållet på sidan. Dessa krav gäller såväl för webbsidor med automatiskt grundlagsskydd som för webbsidor med utgivningsbevis. Om en sida på en viss plattform anses omfattas av automatiskt grundlagsskydd bör det därför också vara möjligt att få utgivningsbevis för en motsvarande sida (och tvärtom).

Avseende det första kravet, dvs. att den enskilda sidan på plattformen måste utgöra en *egen databas*, verkar den rådande uppfattningen vara att detta är möjligt. Samtliga statliga utredningar har landat i denna slutsats med utgångspunkt i NJA 2007 s. 309 och NJA 2014 s. 128. Även om Mediemyndigheten hittills inte i något ärende har ansett att enskilda sidor på Facebook skulle vara tillräckligt avskilda från resten av plattformen för att utgöra egna databaser, framgår det inte heller att myndigheten skulle utesluta att detta skulle kunna vara möjligt i andra fall. Vad som är avgörande i denna bedömning är hur sidan framstår för användare, dvs. dess utseende. Som diskuterats ovan kan Mediemyndighetens beslut kritiserats för att tillmäta tekniska aspekter för stor betydelse, snarare än att beakta att det i regel framstår som klart för användare vilket innehåll som tillhandahålls av den som driver sidan.

Även om det skulle vara möjligt att betrakta en enskild Facebook-sida som en egen databas under YGL måste även den andra förutsättningen för grundlagsskydd – att endast den som driver sidan kan ändra dess innehåll – vara uppfylld. Det är framför allt detta krav som ger upphov till principiellt komplexa överväganden. Här är den centrala frågan hur sociala medieplattformars användarvillkor påverkar kontoinnehavarens kontroll över sidan. Samtliga statliga utredningar som berört användarvilkorens betydelse för YGL:s tillämplighet har funnit att frågan är oklar då den ännu inte avgjorts i domstol. Mediegrundlagskommittén presenterade också argument både för en strikt och mindre strikt tolkning av kravet att enbart den som driver sidan ska kunna ändra innehållet.

Den fråga som redan Yttrandefrihetskommittén identifierade som central var huruvida användarvilkors förbehåll som tillåter plattformar att ändra innehåll i sig utesluter YGL:s tillämplighet – även om plattformarna inte skulle utnyttja

sin rätt i praktiken.⁷⁹ Så som konstateras i SOU 2010:68 skulle en strikt tolkning av databasregeln enligt ordalydelsen sannolikt innebära att YGL:s tillämplighet är uteslutet.⁸⁰ Det förekommer också i praktiken att sociala medier tar bort innehåll som massmedier publicerat. Ett illustrativt exempel är när Facebook tog bort en ikonisk bild från Vietnamkriget, föreställande den s.k. ”Napalmflickan” som springer naken, från en norsk tidnings Facebook-konto. Enligt Facebook bröt bilden mot plattformens regler om nakenhet. Efter skarp kritik ändrade Facebook sitt beslut och tillät bilden att publiceras igen.⁸¹ En strikt tolkning skulle således utesluta YGL:s tillämplighet på sociala medier, förutsatt att plattformarna inte ändrade sina användarvillkor så att de inte längre kunde ta bort, blockera eller på annat sätt begränsa användares innehåll. Att plattformarna på detta sätt skulle revidera sina användarvillkor framstår som uteslutet. En ytterligare möjlighet skulle vara att ändra databasregeln på så sätt att även plattformar med den här typen av användarvillkor uttryckligen skulle omfattas av dess skydd. Detta skulle dock i sin tur kunna ge upphov till komplexa gränsdragningsfrågor mellan olika typer av plattformar och användarvillkor.

I detta sammanhang bör emellertid noteras att EU-lagstiftning under senare år har ålagt plattformar utökade rättsliga skyldigheter att ta hänsyn till användares rättigheter i samband med innehållsmoderering. Förordningen om digitala tjänster (Digital Services Act, DSA)⁸² kräver t.ex. att plattformarna tar hänsyn till användares yttrandefrihet och andra rättigheter när de tillämpar sina användarvillkor (DSA art. 14(4)). Plattformarna måste också motivera beslut att ta bort eller begränsa tillgång till innehåll (DSA art. 17) samt ge möjlighet att klaga över besluten (DSA art. 20). Vidare kräver europeisk mediefrihetsförordning (European Media Freedom Act, EMFA)⁸³ att plattformar som avser att begränsa innehåll från vissa medietjänster ger en motivering redan innan ett beslut fattas. Medietjänsterna måste även få möjlighet att lämna svar innan beslutet (EMFA art. 18(4)). EU:s plattformreglering snävar således av ramarna för sociala mediers innehållsmoderering. För svenska medier innebär detta att plattformars möjligheter att ändra innehåll på deras sidor på sociala medier blir mindre godtyckliga. Därför kan DSA och EMFA anses bidra till att minska

79 SOU 2010:68 s. 72.

80 SOU 2010:68 s. 72.

81 Maria Zuiderveld, ”Facebook ångrar sig: tillåter ikonisk Vietnambild”, SVT Nyheter (2016-09-09), <https://www.svt.se/nyheter/utrikes/facebook-angrar-sig-tillater-ikonisk-vietnambild> (besökt 2026-04-22).

82 Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2022/2065 av den 19 oktober 2022 om en inre marknad för digitala tjänster och om ändring av direktiv 2000/31/EG.

83 Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2024/1083 av den 11 april 2024 om fastställande av en gemensam ram för medietjänster på den inre marknaden och om ändring av direktiv 2010/13/EU.

problematiken kring användarvillkorens betydelse för YGL:s tillämplighet på sociala medier.

Ett annat alternativ är att tolka kontrollkravet mindre strikt i ljuset av sociala mediers centrala betydelse för yttrandefrihet i dagens samhälle. Det är möjligt att det i praktiken inte skulle innebära några större svårigheter även om en plattform faktiskt tog bort innehåll från en sida som skyddas av YGL. Som sagt är kravet att endast den som driver sidan ska kunna ändra innehållet framför allt kopplat till principen om ensamansvar. Det skulle sannolikt främst vara grundlagskyddets processuella aspekter, dvs. frågor om straffansvar och brottsutredning, som skulle kunna kompliceras av plattformars ingripanden. Om exempelvis Facebook tar bort ett inlägg från ett svenskt massmediabolags Facebook-sida skulle det framför allt kunna ha konsekvenser för möjligheterna att väcka åtal på grund av det borttagna innehållet i enlighet med YGL.

Utmaningar skulle exempelvis kunna uppstå avseende möjligheten för en utgivare av en databas att undgå ansvar för yttrandefrihetsbrott i förhållande till äldre material som trädde i kraft 2019.⁸⁴ En utgivare kan inte hållas ansvarig för information som funnits i en databas mer än ett år om utgivaren har underrettats av Justitiekanslern (JK) eller målsäganden om att informationen kan utgöra yttrandefrihetsbrott och därefter tagit bort informationen från databasen inom två veckor (YGL 6:6). Samma förutsättningar för ansvarsfrihet gäller om utgivaren i stället för en underrättelse delgetts en stämningsansökan avseende informationen i databasen (YGL 6:7). Det är tänkbart att en plattform skulle kunna ta ner eller begränsa tillgången till den aktuella informationen inom den tvåveckorsperiod som utgivaren har på sig att ta bort informationen. Detta skulle innebära att utgivaren gick miste om möjligheten att själv ta ställning till huruvida denna vill ta bort informationen eller inte. En förutsättning för ansvarsfrihet är att det är just utgivaren som tar bort informationen.⁸⁵ Plattformarnas inblandning skulle således riskera att föregå den ansvariga utgivarens eget ställningstagande och en eventuell rättslig prövning. På liknande sätt skulle det kunna vara problematiskt om plattformar tog bort inlägg som innehöll rättelser, förtydliganden eller annan information av betydelse för bedömning av andra inlägg som kontoinnehavaren publicerat. Detta skulle kunna vara betydelsefullt t.ex. i samband med misstankar om att en utgivare gjort sig skyldig till förtal.

84 Prop. 2017/18:49 s. 135–141, Märten Schultz, ”14 dagar av ostoppar terror”, *SvJT* 2018 s. 837, Axberger, *Yttrandefrihetsgrundlagarna*, s. 189–190 och Nils Funcke, ”JK, utgivarna och underrättelser – en allt annat än romantisk komedi”, i Anna Skarhed m.fl. (red), *Ord och rätt: festskrift till Hans-Gunnar Axberger* (Eddy.se AB 2020) s. 111–127. Grundlagsändringen har sin bakgrund i NJA 2013 s. 945, där HD kom fram till att en ansvarig utgivare på internet även ansvarar för äldre material som publicerats efter tidigare utgivares beslut.

85 Jfr dock Mikael Ruotsi, *Grundlagsändringar* (Nordstedts Juridik 2025), s. 204–205.

Att sociala medier ändrar innehåll på en enskild sida är således framför allt problematiskt när plattformarna tar bort material. Dock finns det, som diskuterats ovan, även situationer där plattformarna exempelvis lägger till faktagransknings- eller varningsetiketter till publicerat innehåll. Plattformarnas rätt att lägga till innehåll kan också få betydelse vid åtal för yttrandefrihetsbrott i enlighet med YGL. Hur skulle exempelvis ett åtal för förtal mot en utgivare på grund av ett Facebook-inlägg påverkas av att Facebook har försett inlägget med en etikett som ifrågasätter sanningshalten i påståendet? Här är det också relevant att notera den så kallade uppsåtspresumtionen i YGL 6:9, som innebär att den som är ansvarig för yttrandefrihetsbrott anses ha haft kännedom om innehållet i publikationen och medgett dess publicering. Det kan därför bli problematiskt om en plattform skulle lägga till innehåll till en grundlagsskyddad sida.

Överlag finns det dock skäl att tro att sociala mediers makt att ta bort och etikettera innehåll – när den väl används – inte skulle skapa alldeles för oöverkomliga problem i den praktiska rättstillämpningen. I regel är det klart vem som publicerat visst innehåll på en sida på sociala medier. Det är uppenbart om det är den som driver sidan som har lagt upp ett inlägg, en annan användare som lämnat en kommentar eller plattformen som försett ett inlägg med en etikett. Både kommentarer och tillägg från plattformar skulle kunna avgränsas utanför grundlagsskyddet med stöd av YGL 1:4 st. 2. Då skulle varken kommentarer eller etiketter m.m. betraktas som en del av den databas som utgivaren ansvarar för, utan snarare som egna databaser. På detta sätt skulle uppsåtspresumtionen (YGL 6:9) och utgivarens redaktionella frihet (YGL 4:3) inte nämnvärt påverkas. De största tillämpningssvårigheterna skulle sannolikt uppstå i situationer där plattformar faktiskt tagit bort innehåll. Eventuella problem kopplade t.ex. till tillämpningen av ansvarsfrihetsreglerna i YGL 6:6–7 skulle säkerligen kunna lösas i tillämpningen i det enskilda fallet. Skulle plattformar t.ex. ta bort rättelser har den som driver sidan vanligtvis en möjlighet att publicera det borttagna innehållet på nytt på samma plattform, alternativt på en annan plattform eller hemsida. Sammantaget menar jag att dessa tänkbara utmaningar för rättstillämpningen som identifierats inte är så allvarliga att de borde utesluta att databasregeln kan tillämpas på sociala medier. I nästa avsnitt presenteras ytterligare argument för databasregelns tillämplighet på sociala medier.

8. MOT EN MINDRE FORMALISTISK DATABASREGEL?

Att, trots användarvillkorens brasklappar, anse att de som driver enskilda sidor på sociala medier har kontroll över deras innehåll i databasregelns mening skulle framstå som en pragmatisk lösning på problematiken med fastställandet av YGL:s tillämpningsområde. Exempelvis anammade en enig HD i NJA 2007 s. 309 ett ”mindre formalistiskt synsätt” vid bedömningen av YGL:s tillämp-

lighet på Expressens artiklar i en databas som drevs av ett annat företag. Enligt domstolen var ett sådant synsätt mest förenligt med de intressen som YGL bygger på, i synnerhet intresset av att upprätthålla källskydd. HD menade också att synsättet överensstämde med synen som kommit till uttryck i förarbeten.⁸⁶ På motsvarande sätt skulle det kunna argumenteras att den tolkning som bäst stämmer överens med YGL:s underliggande intressen är att låta även enskilda sidor på sociala medier omfattas av grundlagsskyddet.

Ytterligare vägledning kan sökas i NJA 2014 s. 128 där HD slog fast att användarkommentarer i anslutning till en grundlagsskyddad databas kunde utgöra en egen databas i YGL:s mening. HD:s majoritet, å ena sidan, och ett skiljaktigt justitieråd, å andra sidan, gav uttryck för olika angreppssätt vid tolkningen av YGL. Majoriteten menade att grundlagstolkning ”förutsätter särskild försiktighet och måste ske med utgångspunkt från de intressen som skyddas av den”.⁸⁷ Enligt majoriteten var det mest förenligt med de av YGL skyddade intressen att betrakta den information som utomstående tillför i anslutning till en grundlagsskyddad databas som en egen databas. Det skiljaktige justitierådet ansåg däremot att lagtextens ordalydelse, med beaktande av ändamålet och principerna för lagstiftningen, borde vara avgörande för tolkningen av YGL. Detta innebär ”att man så långt som möjligt bör undvika att det vid tillämpningen kan uppstå oklarhet om var gränsen för grundlagsskyddet går”.⁸⁸ På detta sätt tillgodoses de samhällsintressen som yttrandefriheten syftar till att skydda säkrast i längden, enligt den skiljaktige. Det skiljaktige justitierådets slutsats var att mot bakgrund av principen om ensamansvaret var inte databasen skyddad av YGL, eftersom dess innehåll kunde ändras av utomstående.

Också frågan om YGL:s tillämplighet på sociala medier kan få olika svar beroende på vilket av dessa synsätt på grundlagstolkning som man utgår från. Om en likt majoriteten lägger störst vikt vid underliggande skyddsintressen kan det ligga nära till hands att landa i slutsatsen att även enskilda sidor på sociala medier kan omfattas av YGL. Om man i stället använder den skiljaktiges angreppssätt och betonar ordalydelsens betydelse och vikten av att undvika oklarheter vid tillämpning, är det mer avlägset att tolka databasregeln så att den även omfattar sidor på sociala medier. Som konstaterats i förarbeten skulle en strikt tolkning av bestämmelsen enligt dess ordalydelse sannolikt leda till slutsatsen att den inte är tillämplig på sidor på sociala medier.

⁸⁶ Med hänvisning till SOU 2001:28 s. 198 f. och prop. 2001/02:74 s. 46 f.

⁸⁷ NJA 2014 s. 128 p. 7.

⁸⁸ NJA 2014 s. 128 (skiljaktig mening av justitierådet Dag Mattsson).

Det är värt att notera att majoritetens uppfattning i NJA 2014 s. 128 senare ledde till ändringar i databasregeln (YGL 1:4 st. 2). Det är också NJA 2014 s. 128 som senare förarbeten använder som stöd för uppfattningen att YGL:s tillämpning på sidor på sociala medier inte är uteslutet. Hade den skiljaktiges linje segrat, och blotta möjlighet för utomstående att tillföra information till en databas kunnat utesluta YGL:s tillämplighet, hade det framstått som mindre sannolikt att sidor på sociala medier skulle ha kunnat bli aktuella för grundlagsskydd. Dock öppnade Yttrandefrihetskommittén upp för databasregelns tillämpning på sociala medier redan i SOU 2010:68, alltså flera år innan NJA 2014 s. 128 avgjordes. Då lutade sig kommittén framför allt mot NJA 2007 s. 309 där HD just utifrån ett ”mindre formalistiskt synsätt” ansåg att Expressen tillhandahållit artiklar i en databas som opererades av annan. Även detta prejudikat stärker alltså argumentet för att acceptera YGL:s tillämpning på sociala medier.

Äldre förarbeten till YGL innehåller vidare uttalanden som uttrycker en intention att säkerställa att nya samhällsviktiga kommunikationsteknologier införlivas i grundlagens tillämpningsområde. I förarbeten till 2003-års grundlagsändringar, som bl.a. utvidgade tillämpningsområdet för automatiskt grundlagsskydd och införde möjligheten till frivilligt grundlagsskydd genom utgivningsbevis, betonar regeringen vikten av att anpassa grundlagsskyddet till nya teknologier i medieområdet. Regeringen menar att ”i den mån utvecklingen har medfört att nya kommunikationsformer saknar grundlagsskydd, trots att de principiellt är av betydelse för yttrandefriheten på samma sätt som de i dag grundlagsskyddade medierna, bör också dessa nya former erhålla ett grundlagsskydd”.⁸⁹ Därför skulle det kunna argumenteras för att sociala medier i möjligaste mån borde omfattas av YGL med tanke på deras principiella betydelse för yttrandefrihet i dagens medielandskap.

Ett ytterligare argument för databasregelns tillämplighet på sociala medier är diskrepansen mellan skyddet för publiceringar på sociala medier under webbsändningsregeln respektive databasregeln. När en aktör som omfattas av databasregeln sänder på sociala medier omfattas sändningen av webbsändningsregeln förutsatt att mottagaren inte kan påverka dess starttidpunkt och innehåll. Man kan fråga sig varför plattformars möjlighet att ingripa mot innehåll i skyddade webbsändningar inte betraktas som lika problematisk som motsvarande ingripanden inom ramen för databasregeln? Plattformar kan avbryta eller ingripa i webbsändningar på samma sätt som de kan ta bort eller etikettera annat innehåll som användare har publicerat på sina sidor. På vilket sätt är exempelvis Facebooks förmåga att stoppa en livestreaming av en protest mindre problematisk än Facebooks förmåga att ta bort ett videoklipp

89 Prop. 2001/02:74 s. 36.

med samma innehåll som publicerats senare? Sannolikt är detta helt enkelt ett ytterligare exempel på de oanade inkonsekvenser som uppenbarar sig allteftersom en teknikberoende grundlagsstiftning konfronteras med verklighetens föränderliga kommunikationsteknologier.

En viktig skillnad är emellertid att webbsändningsregeln enbart skyddar en viss *sändning* i en extern databas, medan databasregeln skyddar en *hel databas*. Därför skulle man kunna argumentera, i likhet med Mediemyndighetens praxis, att det största hindret för YGL:s tillämplighet på sidor på sociala medier är att de enskilda sidorna inte kan anses utgöra egna databaser. Denna tolkning skulle vara i linje med webbsändnings- och databasreglernas olika förhållningssätt till plattformars ingripandemakt. Skulle enskilda sidor på sociala medier tvärtom betraktas som egna databaser, borde man rimligtvis tillämpa samma kriterier som under webbsändningsregeln för att bedöma huruvida den som driver sidan har kontroll över innehållet. Om avtalsvillkor som möjliggör ingripandet med användares innehåll inte hindrar webbsändningsregelns tillämplighet borde de rimligen inte heller utgöra ett hinder för databasregelns tillämpning på sociala medier.

Dock finns det även en relevant skillnad i grundlagsbestämmelsernas lydelse: webbsändningsregeln kräver att innehållet *inte kan påverkas av mottagaren* medan databasregeln kräver att databasens *innehåll endast kan ändras av den som driver verksamheten*. Webbsändningsregelns lydelse påminner således om databasregelns tidigare formulering som gick ut på att mottagaren inte fick ha möjlighet att ändra innehållet i databasen. Som diskuterats ovan kan ändringen i databasregelns lydelse ses som en skärpning av kontrollkravet.⁹⁰ Därför skulle man kunna argumentera att webbsändningsregeln ställer lägre krav på kontroll över innehållet. Med tanke på kontrollkravets koppling till ensamansvaret är det dock principiellt problematiskt att hävda att olika krav skulle gälla för publiceringar på samma plattform när den enda skillnaden är att sändningens starttid i ena fallet inte kan kontrolleras av mottagaren. Plattformarnas möjligheter att enligt användarvillkor ingripa med innehållet förblir desamma.

I grund och botten är det således fråga om tolkning av databasregelns krav för att en webbsida ska kunna skyddas av YGL. Att rättstillämpningen producerar en auktoritativ tolkning i frågan är ett sätt att avhjälpa den rådande oklarheten kring YGL:s tillämplighet på sociala medier. Detta är också det angreppssätt som förespråkas i förarbetena. Dock finns det inget som hindrar grundlagsstiftaren att på nytt ta tag i frågan och klargöra tillämpningsområdet räckvidd i själva grundlagstexten. I och med att sociala medier blivit alltmer dominerande arenor

90 Se avsnitt 4.3. ovan.

för samhällsdebatt och andra former av yttranden framstår det som otillfredsställande att det råder osäkerhet kring vilken konstitutionell status kommunikation på sociala medier faktiskt har.

Som möjligheten för användarkommentarer att utgöra en egen databas, avgränsningen av webbsändningsregelns tillämpningsområde och införandet av undantag för ansvar för äldre material i databaser visar, är det ofta i kölvattnet av domstolsavgöranden som grundlagstexten ändras för att bättre spegla det digitaliserade medielandskapets villkor. I stället för att vänta på att frågan avgörs i praxis och därefter dra slutsatser kring behovet av grundlagsändringar är det möjligt att mer proaktivt redan nu överväga förtydliganden av YGL:s tillämplighet på sociala medier i grundlagstexten. Likväl finns det goda skäl att lämna frågan till rättstillämparen. Utbudet av sociala medier är dynamiskt och det kan vara utmanande att formulera ett förtydligande som träffar rätt grupp av plattformar. Hursomhelst krävs klargöranden – inte minst med tanke på de medieföretag som behöver operera online utan att ha säker kunskap om YGL:s tillämplighet på deras verksamhet på sociala medier.

9. AVSLUTNING

Denna artikel har försökt besvara frågan om när YGL är tillämplig på innehåll som publiceras på sociala medier. Slutsatsen är att rättsläget är delvis oklart. Medan det står klart att webbsändningsregeln kan vara tillämplig på sändningar på enskilda sidor på sociala medier, är databasregelns status i detta sammanhang fortsatt oviss. Enligt förarbetena är det inte uteslutet att sidor på sociala medier kan skyddas av databasregeln antingen genom automatiskt eller frivilligt grundlagsskydd. Frågan har lämnats till rättstillämpningen, men än så länge har mig veterligen ingen domstol avgjort den. Mediemyndigheten har hittills avslagit ansökningar om utgivningsbevis för enskilda sidor på sociala medier med motiveringen att dessa sidor inte kan betraktas som egna databaser i YGL:s mening. Därför har myndigheten inte tagit ställning till huruvida plattformars rätt att moderera innehåll hindrar att databasregelns krav att innehållet på sidan endast kan ändras av den som bedriver verksamheten är uppfyllt.

Hur rättstillämpningen kommer att avgöra frågan beror främst på tolkningen av kraven att 1) en sida på sociala medier måste utgöra en egen databas och 2) innehållet på sidan endast ska kunna ändras av den som driver sidan. Jag menar att det bör vara möjligt att anse att enskilda sidor på sociala medier utgör egna databaser i databasregelns mening, eftersom det i regel framstår som klart vem som tillhandahållit innehållet på sidan. Det andra kravet aktualiserar komplexa och principiella avväganden om sociala medieföretagens makt över digital kommunikation. En strikt ordalydelsestolkning skulle sannolikt utesluta

YGL:s tillämplighet i detta sammanhang. En ”mindre formalistisk” tolkning mer fokuserad på YGL:s bakomliggande ändamål skulle i stället kunna öppna upp för större möjligheter att tillämpa databasregeln på sociala medier. En sådan tolkning behöver inte heller innebära några alldeles för stora praktiska problem utifrån intresset av att beivra yttrandefrihetsbrott. Att tillämpa databasregeln på enskilda sidor på sociala medier skulle även föra den i bättre samklang med webbsändningsregeln som redan idag kan tillämpas på sändningar på sociala medier. Antingen kan vi fortsätta vänta på att frågan om YGL:s tillämplighet på sociala medier avgörs i domstol, eller så kan grundlagstiftaren överväga ifall YGL:s förhållande till sociala medier borde klargöras i själva grundlagstexten. 🙏